

INTERNATIONAL DECADE
for the **RAPPROCHEMENT OF CULTURES**
DECENNIE INTERNATIONALE
du **RAPPROCHEMENT DES CULTURES**

Қазақстан
Республикасының
ЮНЕСКО және ИСЕСКО
істері жөніндегі
Ұлттық Комиссиясы

National Commission
of the Republic
of Kazakhstan
for UNESCO
and ISESCO

PHILOSOPHICAL AND SOCIO-HUMANISTIC PROBLEMS OF LIFE OF RELIGION IN THE MODERN SOCIETY

UNESCO 2017

УДК 37.0
ББК 74.04
Ф 15

Төраға:

Пірәлиев С.Ж. – ректор

Ұйымдастыру комитетінің мүшелері:

Ермағанбетов М.Е. – бірінші проректор;
Косов В.Н. – ғылыми ісі жөніндегі проректор;
Ішпекбаев Ж.Е. – Тәрбие ісі жөніндегі проректоры;
Хайруллаев С.Ж. – шаруашылық басқармасының бастығы;
Селютин Г.Я. – кафедра меңгерушісі;
Абсағтаров Р.Б. – жалпы университеттік саясаттану және әлеуметтік философиялық пәндер кафедрасының меңгерушісі;
Оспанов Б.Е. – ғылым басқармасының бастығы;
Байымбетова Г.А. – ҒЗЖ, СҒЗЖ және жаңартпа бөлімінің бастығы;
Нұрмұратов С.Е. – Философия және саясаттану, дінтану Институты директорының орынбасары;
Артемьев А.И. – ф.ғ.д., профессор;
Сабит М.С. – ф.ғ.д., профессор;
Симтиков Ж.К. – с.ғ.д., профессор;
Абеуова Ш.К. – ф.ғ.к., доцент;
Мадалиева Ж.К. – ф.ғ.к., доцент.

Жауапты хатшы:

Құсайынов Д.Ө. – ф.ғ.д., жалпы университеттік саясаттану және әлеуметтік философиялық пәндер кафедрасының профессоры

Ф 15 Материалы международной научно-практической конференции: «Философские и социально-гуманитарные проблемы бытия религии в современном обществе», посвященной памяти академика АСН, МАН ВШ, д.ф.н., профессора Шулембаева К.Ш., 28 марта 2017 года. – Алматы: КазНПУ имени Абая. – 260 с.

ISBN 978-601-298-031-8

УДК 37.0
ББК 74.04

ISBN 978-601-298-031-8

Абай атындағы ҚазҰПУ, 2017

Хамидов А.А. Религия и этика в условиях современных мировых процессов.....	189
Жанкадыров С. Замануи саяси-мәдени үрдістер және ислам дінінің адамгершілік бастаулары.....	192
Абсаттаров Г.Р. Политологическое определение правовой культуры.....	196

**МЕЖКОНФЕССИОНАЛЬНЫЙ ДИАЛОГ И
МЕЖРЕЛИГИОЗНОЕ СОГЛАСИЕ В КАЗАХСТАНЕ:
СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ**

Сатершинов Б., Әбдіраманова А.Т. Қазақстандағы этноконфессионалдық үрдістер.....	201
Наумова Н.В., Глушак А.С. Принципы межнационального и межрелигиозного согласия в истории народов Крыма.....	205
Алимбаев А., Беркінбаева Г. Дінде толеранттылық танытуда диалогтік қарым-қатынастың маңыздылығы.....	208
Бегалинова К.К., Ашилова М.С. Казахстан – центр межконфессионального диалога и межрелигиозного согласия.....	210
Ашилова М.С., Бегалинова К.К. Философско-правовые аспекты функционирования религии в независимом Казахстане.....	213
Дунаев В.Ю., Курганская В.Д. Мультикультурность как социальный ресурс противодействия религиозному экстремизму.....	217
Корганова С.С., Избасханов Ж.К. Роль религии в формировании толерантного сознания.....	220
Аширов Ш.А. Қазақстандағы конфессияаралық диалог пен дінаралық келісім: қазіргі хал-ахуалы мен даму үдерісі.....	223
Туленгаев М.С. Ұлтты қалыптастыру мәселелері.....	226
Селютин Г.Я., Мусалаев Н.Н., Тургумбекова А.Н. Молодежная культура: светлые и темные стороны.....	229
Тулекова М.К., Коспаганбетова Н. Орта Азия мемлекеттері тіл саясатында орыс тілінің рөлі.....	233
Чингисова А.А. Ментальный уровень языковой картины мира.....	235
Қодар З.М. Этногендерология – қазақстандық гендерология ғылымьындағы жаңа жоба.....	239
Тургумбекова А., Сыдықова М.К. «Технология» пәнін оқыту мәселелері.....	243
Дүйсенбайқызы А. Қазақ ұлысының қалыптасуының кейбір мәселелері.....	245
Аргынгазина У. Жетісудағы «Албан – Бұғы» көтерілісі.....	248
Шакирова Н.С. Некоторые подходы к изучению содержания структуры правовой системы государства.....	252

МЕЖКОНФЕССИОНАЛЬНЫЙ ДИАЛОГ И МЕЖРЕЛИГИОЗНОЕ СОГЛАСИЕ В КАЗАХСТАНЕ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Бақытжан Сатершинов, Әбдіраманова Айгүл Темірханқызы –
ҚРБҒМ ҒК Философия, саясаттану және дінтану институты,
Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЭТНОКОНФЕССИОНАЛДЫҚ ҮРДІСТЕР

Дінаралық және этносаралық татулықты дамыту қазіргі қазақстандық қоғам тұрақтылығының басты факторларының бірі болып қана қоймай, мемлекеттік ұлттық қауіпсіздіктің негізгі бөлігі болып табылады. Біздің қоғамның дамуы – еліміздің кез келген азаматының көзқарастары мен нанымдарына төзімділік және құрметпен қарауға негізделген. Осылайша Қазақстан хошкөрушілік пен татулықтың өзіндік қайталанбас үлгісін қабылдаған. Н.Ә. Назарбаев: «Біздің ұлтаралық және дінаралық татулық моделіміз – Қазақстанның әртүрлі конфессиялардың әрекеттестігінің жалпы дүниежүзілік үдерісіне қосқан үлесі. Бізді халықаралық аренада тап осылай қабылдағанын қалаймыз» деген.

Қазақстан Республикасы саяси тәуелсіздік алғалы бері ақылға қонымды ұлтаралық және дінаралық саясат жүргізіп келеді. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың бастамасымен рухани келісім, ұлтаралық және дінаралық татулық насихатталып, толеранттық сана мен төзімділік мәдениетін қалыптастыруға үлкен көңіл бөлінуде. Біздің елімізде, ең алдымен, Қазақстан Республикасының Конституциясы кепілдік берген адам мен азаматтың құқықтары мен еркіндіктерін қамтамасыз ету діндердің тең құқықтығы мен ар-ождан бостандығы ұстындарын сақтау, сондай-ақ биліктің мемлекеттік органдары мен азаматтық қоғам институттары арасындағы сұхбат арқылы жүзеге асырылады. Соның нәтижесінде біртұтас әлеуметтік-саяси және азаматтық қауым – қазақстандық халықты құрайтын әртүрлі ұлттық топтардың өзара құрметі мен өзара түсіністігіне қол жеткізілді. Қазақстанда көптеген ұлттық қауымдастықтардың мүдделерін реттеудің қомақты тәжірибесі жинақталды. Қазақ халқымен қатар, әрқилы ұлттардың мәдени-тарихи дамуының ерекшеліктерін ескеретін, өз бойына халықаралық құқықтың әмбебап ұстындарын және ұлттық топтардың өзара әрекетінің өзіндік қазақстандық тәжірибесінің ерекшелігін үйлестіре енгізген осы халықтардың бірге тұруының өзгеше қазақстандық үлгісі қалыптасты.

Біздің қоғамдағы осы бар этносаралық келісімнің деңгейін сақтау және оны жетілдіру, қазақстандық қоғамның шоғырлануын онан ары тереңдету, оның тұрақтылығы мен дамуға қабілеттілігін, сыртық әлемнің күрделі жағдайларына жауап беруге, қазіргі заманның талаптары мен қауіп-қатерінің өсуіне қарсы дайындықты арттыру өзінің өзектілігін сақтап отыр. Бүгінгі күні, бәріне де мәлім, әлеуметтік тұрақтылықты сақтау мәселелерінде немесе, керісінше, қарсы келушілік әлеуетінің өсуінде де дін барған сайын үлкен рөл атқаруда. Сонымен бір мезгілде біздің азаматтардың көпшілігі үшін дін ұлттық өзін-өзі анықтаудың негізгі өлшемдерінің біріне айналып шықты. Өздерін мұсылман, православ, католик және басқа да діни ағымдардың өкілдері ретінде атай отырып, қазақстандықтардың басым көпшілігі зайырлы дүниетаным иесі бола тұра, өздерінің белгілі бір этномәдени ортаға тиесіліктерін белгілеп қояды. Дегенмен, дінді көпшілік қандай да бір этностың мәдениетінің негізгі элементінің бірі ретінде қабылдайды және ол этностық өзіндік сананы нығайтудың құралы қызметін атқарады. Екінші жағынан, азаматтардың едәуір бөлігі өзіндік ұлттан тыс діни дүниетанымға ие және бұл дүниетаным жаһандандудың қазіргі үдерістері барысында психологиялық-қорғанушы қызметінен бастап агрессивті шабуылдаушы қызметке дейінгі әрқилы функцияларды атқарып отыр. Өз кезегінде сыртқы және ішкі деструктивті күштер әлеуметтік наразылықты пайдаланады және діни факторды адамдардың қарсылық үшін саяси және этносаяси жұмылдыруға қолданады. Мұндай ахуалда этносаралық қатынастардың шиеленіскен тұсында діни фактор жағдайдың дамуына жағымсыз әсер етуі мүмкін.

Осы аталған және көптеген басқа да факторлар әлеуметтік кернеудің өсуіне (жасырын немесе ашық түрде көрінетін), әлеуметтік өзара әрекеттердің қақтығыстығының күшеюіне әкеледі, ал бұл дағдарыстық ахуалдардағы зорлықтың эскалациясы қаупін туғызады. Мұндай жағдайларда тұлға құқықтары мен еркіндіктерін қорғау, әлеуметтік әділеттілік, ынтымақтастық, толеранттылық, татулық, күш көрсетпеу және т.б. құндылықтарын, идеалдары мен нормаларын бекіту міндеттері демократиялық өзгертулердің міндеттерімен органикалық түрде сіңісіп кететіні түсінікті де.

Көп нәрсе мәдениетке, ұлт пен дін мәселелеріне қатысты мемлекеттік саясаттың дұрыс құрылуына байланысты. Мәдениеттердің тарихи тоғысында орналасқан Қазақстан өзінің даму барысында төзімділіктің бірегей тәжірибесіне ие болды. Біздің еліміз өзінің ұлтаралық және дінаралық ынтымақтастығы тәжірибесі арқасында дінге байланысты туындаған дау-жанжалға себепші емес екендігін дәлелдеуде.

Қазақстан – толеранттылық мәселесін көтеруді ең алғашқы болып қолға алған ел. Бұл ЕҚЫҰ-ғатөрағалық ету кезіндегі төрт «Т» үндеуінің құрамдас бөлігіне айналды. Сонымен қатар, 2011 жылғы Тәуелсіздік күні қарсаңында айтылған және Астана экономикалық форумы аясында іске асқан Бірінші Президент – Ұлты көшбасшысының бастамасы ретінде G-глобалдың басты ұстыны болды. Қазақстанның үлгісі қоғамның үйлесімді түрде бірігуі орын алатын толеранттылықтың үлгісі болып табылады.

Этносаралық және конфессияаралық келісімнің қазақстандық нұсқасы бұл – мемлекеттік саясат пен қоғамдық қатынастардың қалыптасқан жүйесі. Осы жүйе негізінде әр түрлі этностар арасында ауызбіршілікті қатынас орнап, бұл олардың өзара ынтымақтастықта, төзімділікте өмір сүруін және әр түрлі конфессиялар арасында сұхбаттың болуын қамтамасыз етеді.

Қазақстан халқы құрамының этностық және діни тұрғыда әртектілігіне байланысты тәуелсіздік алған тұста көптеген сарапшылар Қазақстанды қақтығыстыққауі жоғары аймаққа жатқызды. Елде қазақтардың мемлекет қалыптастырушы ұлт ретіндегі құқығын қайта қалпына келтіру қажет еді. Сонымен бірге, ең нәзік қоғамдық құрылым діни үдерістерді басқару құралын меңгеру қажет болды. Осы мәселелердің бәрін шешу үшін Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев көп жағдайда әдеттен тыс, шығармашыл тұрғыдан және батыл шешімдер жасап отырды.

Этноконфессионалдық саланың өзара түсіністік пен толеранттылықты бастапқы кезекте қажет ететін сала екендігі түсінікті болғандықтан, ҚР Өкіметі бұл салада бірқатар маңызды бағдарламалар қабылдады. Мысалы, 2006-2008 жылдарға арналған этносаралық және конфессияаралық келісімнің қазақстандық үлгісін жетілдіру бағдарламасы. Бұл бағдарламаның міндеті Республикада этносаралық және конфессияаралық келісімнің қазақстандық үлгісін жетілдіруді қамтамасыз ететін шаралардың кешенін даярлау және жүзеге асыру; елдегі әлеуметтік-саяси ахуалды, сондай-ақ конфессияаралық және этносаралық қатынастар саласындағы ахуал мен қоғамдағы әлеуметтік-психологиялық кернеудің деңгейін болжау, оның диагностикасы мен мониторингі болды. Осы міндеттің аясында республикадағы этносаралық және конфессияаралық қатынастардың үйлесімділігі үшін жағдай туғызылады; этносаралық және конфессияаралық толеранттылықтың ұстындары мен қалыптарын бекітіледі, көпэтносты және көпконфессионалды қазақстандық қоғамдағы азаматтық келісімнің әлеуметтік-психологиялық негізі ретіндегі этномәдени алуантүрлілік құрметтеледі, қабылданады және түсініледі; республиканың діни бірлестіктері арасында өзара түсіністік пен төзімділік бекітіледі; қоғамдық келісім мен азаматтық татулықты қамтамасыз ету мақсатында сұхбат мәдениеті мен рухани құндылықтарды дамыту ісінде мемлекеттік органдардың, ұлттық, мәдени, діни және өкіметтік емес ұйымдардың ынтымақтастығы күшейеді; этномәдени түзілімнің жүйесі қалыптастырылады деп күтілді.

Қазақстанда этносаралық қатынастарды басқарудың құқықтық, идеялық және тактикалық өрісін қалыптастыру үшін 2007-2009 жылдарға арналған Қазақстан Республикасындағы діни сенім еркіндігі мен мемлекеттік-конфессияаралық қатынастарды жетілдіруді қамтамасыз ету жөніндегі бағдарламада маңызды мәнге ие. Бұл бағдарламаның тура мақсаты конфессияаралық қатынастарды реттеу болғанымен, ҚР этносаралық өзара әрекеттер саласына да тікелей қатынасы бар. Этностық және конфессиялық бірегейліктің өзара тығыз байланысты екендігі белгілі. Сондықтан дін саласындағы қатынастарды реттеу этносаралық қатынастар саласына да

тікелей әсер етеді. Бағдарламаның мақсаты (оның мәтініне сай) діни сенім бостандығына деген Қазақстан Республикасы азаматтарының құқықтарын жүзеге асыруды қамтамасыз ету үшін жағдайларды дамыту және конфессияаралық келісімді сақтау болып табылады. Бұл бағдарлама өзінің алдына мынадай міндеттерді қойды: әртүрлі діни ұстанымдағы діни бірлестіктер арасындағы өзара түсіністікті, төзімділікті нығайту және олардың мемлекетпен өзара әрекетін бекіту; мемлекеттік органдар мен діни бірлестіктер арасындағы әлеуметтік ынтымақтастықты дамыту; діни ахуалды талдау мен болжау, мониторинг жасау жүйесін жетілдіру; дін саласында қолданбалы ғылыми зерттеулерді жүргізу; діни бірлестіктердің қызметі мен діни сенім бостандығына деген азаматтардың құқықтарын жүзеге асыру саласындағы заңнаманы жетілдіру; мемлекеттік қызметкерлердің діни сауаты деңгейін көтеру.

Конфессияаралық келісімнің сақталуы, көріп отырғанымыздай, этностар арасындағы қатынастар саласындағы келісімнің алғышарты болып табылады. ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халықтары ассамблеясының сессияларында қазақстандық қоғамның тұтастығының этносаралық және конфессияаралық қырлары бір тақырыптың айдарында біріктіріліп берілетіні бекер емес. Стратегиялық тұрғыдан алғанда, мемлекеттік-конфессияаралық қатынастарды басқару ұлтаралық қатынастарды басқарудың формасын білдіретіні де анық.

Сонымен, соңғы онжылдықтарда Қазақстан діни жаңғыруды бастан өткізді. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Қазақстан-2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына 2013 жылғы Жолдауында былай дейді: «Біз мұсылман үмбетінің бір бөлігі екенімізді мақтан тұтамыз. Ол – біздің дәстүріміз. Бірақ бізде зайырлы қоғамның дәстүрлері де бар екенін, Қазақстан зайырлы мемлекет екенін ұмытпауымыз керек. Біз елдің дәстүрлері мен мәдени нормаларына сәйкес келетін діни сана қалыптастыруымыз керек». Бұл сөздер әлемдегі және біздің еліміздегі діни ахуалдың өзектілігінен туындаған еді.

Президент Н.Ә. Назарбаев дінге қатысты саясатында, жоғарыда аталған бағдарламаларды қабылдауда әлемдік конфессияаралық татулықтың негізіне жататын ұстанымдарды ұстанды. Алдымен, бұл ар-ұят пен діни еркіндіктің заңнамалық және институционалдық тұрғыда қамтамасыз етілуі болатын. Конституция негізінде діни немесе басқа да әлеуметтік белгілер бойынша кемсітуге тиым салынады. 1992-жылы қаңтарда қабылданған егемен Қазақстанның ең алғашқы заңдарының бірі – «Қазақстан Республикасындағы ар-ұят пен дін еркіндігі» жайлы заң діни ұйымдардың еркін қызмет жасауы үшін барлық құқықтық негіздер салып берді.

Екіншіден, біздің елімізде әр конфессияның өз қызметтерін іске асыруға тең және жағымды жағдайлар жасалды. Діндерге еркіндік беру діни ұйымдардың күрт өсуіне, шамамен бес есеге өсуіне әкелді. Конфессиялар мен деноминациялардың саны 46-ға жетті. Жиырма жылдық кезең ішінде Қазақстандағы діни ұйымдардың саны 670-тен 4551-ге дейін өсті. Осыған байланысты, мемлекет пен дін арақатынасы саласында реформаның қажеттілігі сезілді. Өйткені жоғарыда аталған мейлінше демократияшыл және либералды заңның жұмсақтығын жат жерлік теріс пиғылды діни ағымдар өз мүддесіне пайдаланып, елімізде қалыптасқан дінаралық татулыққа сызат түсіріп, діни ахуалды шиеленістіруге тырысты. 2011 жылы Қазақстанда Дін істері агенттігі құрылып, 18 қазанда ҚР «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» Заңы қабылданды. Қабылданған жаңа заңға сәйкес, Дін істері агенттігі діни ұйымдарды қайта тіркеуді жүзеге асырды. Қайта тіркеу нәтижесі бойынша діни ұйымдардың саны 32%-ға, яғни 4551 ден 3088-ге дейін азайған. Конфессиялар саны 46-дан 17-ге дейін кеміді.

Бұл Заң Қазақстан Республикасының өзін демократиялық, зайырлы мемлекет ретінде орнықтыратынын, әркімнің ар-ождан бостандығы құқығын растайтынын, әркімнің діни нанымна қарамастан тең құқылы болуына кепілдік беретінін, халықтың мәдениетінің дамуы мен рухани өмірінде ханафи бағытындағы исламның және православтық христиандықтың тарихи рөлін танытынын, Қазақстан халқының діни мұрасымен үйлесетін басқа да діндерді құрметтейтінін, конфессияаралық келісімнің, діни тағаттылықтың және азаматтардың діни нанымдарын құрметтеудің маңыздылығын танытынын негізге алады. Қазақстанның этноконфессиялық демографиялық құрамына келсек, тұрғылықты халықтың 70 пайызын мұсылмандар құрайтыны белгілі. Алайда ислам дінінің басымдық етуі басқа діндердің іс-әрекетіне ешқандай кедергі келтірмейді.

Аталмыш реформа қазақстандықтардың басым түрде көңілінен шыққан реформасы ретінде белгілі. Тұрғындар қалыптасқан дінаралық сұхбат пен келісім тәжірибесін қолдайды. Ол бойынша басым түрде зайырлықатынас түрі қабылданып, дәстүрлі діндерді жеңіл түрде тәжірибеде қолдану қамтамасыз етіледі. Дәстүрлі діндерді тәжірибеде қолдану қоғамның демографиялық құрылымындағы сәйкес үлесіне орай орын алып отырады. Ұлттық құндылықтарымызды үлкен ұқыптылықпен сақтау маңызды болып отыр. Сонымен қатар, көп дінді алуан түрлілікті күрт жылдамдықпен өзгеріске ұшырап жатқан қазіргі әлемде бәсекелестікке қабілетті болудың негізгі мәні ретінде және де сарқылмас байлық пен күштің көзі ретінде қарастыруға да үлкен көңіл бөлінеді.

Сонымен қатар, бұл саладағы мемлекеттік саясаттың келесі бір ұстанымы діни экстремизмнің қатаң қадағалануы болып табылады. Алдын алу шаралары ретінде, ұлтаралық және конфессияаралық өшпенділікті туғызатын және адамдар арасындағы табиғи айырмашылықтарды баса назарға алып, осы айырмашылықты саяси қарсылық деңгейіне дейін көтеретін діни, этностық және басқа негіздегі саяси партияларды құруға тиым салынды.

Қазіргі әлемде өздерінің арасындағы байланыстарды кеңейтетін халықтардың өзара қарым-қатынасының қайшылықты үдерісі жүріп жатыр. Сонымен бірге әлемнің жекелеген аймақтарында өзге мәдени және өркениеттік өлшемдерді қабылдамау орын алып отыр. Прогрессивті көңіл-күйдегі және әділдікке ұмтылатын бірде-бір адамды мұндай жағдай қанағаттандыра алмайды.

Соңғы кездері этноконфессионалдық салада дін мен мемлекеттің және діндердің өздерінің арасындағы қатынастардың жағдайына ықпал ететін мынадай сыртқы факторлар пайда болды: - этноконфессионалды белгісі бойынша геосаяси жіктелудің ықтималдығы, сондай-ақ бұқаралық санадағы толеранттылықтың төмендеуі; аймақта әскери-саяси қауіптің пайда болуы, гуманитарлық апаттың мүмкіндігі, бақылаудан шығып кеткен босқындар ағымының орын алуы; діни идеяларды жамылған экстремистік, террористік және радикалды топтардың заңсыз әрекеті; шетелдік бұқаралық ақпарат құралдары арқылы қазақстандық менталитетке жат бұқаралық мәдениеттің, елдің заңнамасын сақтамайтын діни бірлестіктердің таралуы; трансұлттық қылмыстың өсуі; конфессиялар мен этнобағдарлы ұйымдардың саясиленуі.

Аталмыш факторлар діни және этносаралық қатынастардың жағдайына тұрақсыздық тудыратындай әсер етуі мүмкін. Сондықтан мемлекеттің алдына мынадай міндеттер қойылады:

- азаматтық қауымның, қазақстандық патриотизмнің, дінаралық және этносаралық қатынастардың үйлесімділігі мен рухани-мәдени өзара әрекеттің негізінде қазақстандық бірегейлікті қалыптастыру және нығайту;

- біртіндеп және жүйелі демократияландырудың, азаматтық қоғам қалыптастыру мен дамыудың үдерісіне қоғамның барлық қабатын тарту және белсенділіктерін арттыру;

- Қазақстандағы дін мен мемлекет аралық және этносаралық қатынастардың жағдайына ықпал ететін сыртқы қатерлердің әсерін бейтараптандыру.

Бұл міндеттер өкілетті мемлекеттік органдардың, сондай-ақ Қазақстан халқы ассамблеясының жауапкершілігіне жүктеледі. Өзінің құрылу кезінде Қазақстан халықтары ассамблеясының алдына қойылған міндеттер бүгінгі күні тұтастай алғанда орындалды. Елде барлық этностардың теңдігі, олардың тілдері мен мәдениеттерінің жаңғыртылуы мен дамытылуы қамтамасыз етілді. Экономикалық саладағы нарықтық реформалар негізінен аяқталды, саяси жүйенің демократиялануы жүргізілді.

Қазіргі уақытта қоғам мен мемлекеттегі Қазақстан халықтары ассамблеясының орны мен рөліне, ішкі дамудың да, тысқары факторлардың әсерлерінің де нәтижелерінен туындаған міндеттерді шешуге жаңа көзқарас қажет. Мемлекеттік ауқымдағы және маңыздағы кез келген мәселелердің шешілуі мемлекет дамуының тәуелсіз жолының мүддесінде геосаяси дамудың келешектерін, тарихи маңыздылық пен ғылыми негізділікті есертін ерекше табандылық пен шыдамдылықты талап етеді. Жоғарыда аталған факторларды және қоғамдағы өз рөлінің маңыздылығын ескере отырып, Ассамблея мемлекеттік ұлттық саясатты жүзеге асыруға белсене атсалысуы тиіс. Мұның барысында Ассамблеяның жаңа мақсаттары мен міндеттері мемлекеттің ішкі және сыртқы саясат саласындағы стратегиялық басымдықтарына сәйкес анықталады

және Ассамблеяның әрбір мүшесіне үлкен жауапкершілік артады. Жанғыртылған мемлекеттілікті нығайту, адам құқықтары мен еркіндіктерін, мемлекет пен халықтың мүдделерін қорғау, өркениеттік әлемдік қауымдастықтың талаптарына жауап беретіндей дамудың сапалы түрдегі жаңа деңгейіне өту ісіне тек құзырлы мекемелер ғана емес, әрбір қазақстандық азамат өзіндік үлесін қосуы тиіс.

Наумова Надежда Васильевна, Глушак Анатолий Степанович –

Севастопольский экономико-гуманитарный институт (филиал)

ФГАОУ ВО «Крымский федеральный университет имени В.И. Вернадского, г. Севастополь.

ПРИНЦИПЫ МЕЖНАЦИОНАЛЬНОГО И МЕЖРЕЛИГИОЗНОГО СОГЛАСИЯ В ИСТОРИИ НАРОДОВ КРЫМА

Современный мир с его межрелигиозными и межнациональными конфликтами и противостояниями восстановил в правах важнейшую истину: любая война рано или поздно заканчивается миром и нужно искать согласия, взаимопонимания и диалога противоборствующих сторон. Свой бесценный вклад в разработку проблем межрелигиозного и духовно-культурного согласия внес крупный ученый республики Казахстан Шулембаев К.Ш. Его вклад в понимание и решение проблемы духовного согласия имеет непреходящее значение в современных непростых условиях. Воплощая его идеи мы представляем свой экскурс в историю межрелигиозных и межнациональных отношений народов Крыма. Крым не стоял в стороне от столбовой дороги исторического процесса и на протяжении более двух тысяч лет происходило взаимопроникновение и взаимообогащение культур и традиций разных народов.

Испокон веков на берегах Тавриды обитали самые разные народы: тавры и киммерийцы, скифы и сарматы, греки и римляне, хазары и протоболгары, печенег и половцы, византийцы и генуэзцы, татары и турки, караимы и крымчаки, славяне и армяне. После присоединения Крыма к Российской империи его земли стали интенсивно заселять русские и украинцы, немцы и болгары, чехи и эстонцы, представители других наций и народностей.

Еще в дореволюционное время в крымских городах повсеместно соседствовали православные храмы и мусульманские мечети, караимские кенасы и армяно-григорианские церкви, кирхи и костелы. Так в Феодосии к 1910 году было 10 православных церквей, 4 мечети, 2 синагоги, костел и кирха.

Каждый из больших и малых народов имеет свою неповторимую историю жизни на крымских землях. Многие из них бесследно растворились в потомках. В целом же история Крыма замечательна сожительством многих народов во взаимном переплетении интересов, вер, нравов, обычаев и традиций.

В ретроспективном плане можно выделить три крупных периода культурного преобладания в Крыму: греко-византийский, татаро-исламский и русско-православный. Хотя вполне допустимо говорить о караимском и армяно-григорианском культурном влиянии в определенные периоды истории, о воздействии еврейского, немецкого, польского и других народов на культуру и быт полуострова.

Первой мощной волной культурного преобразования девственных земель Крымского полуострова была благодатная волна с берегов легендарной Греции. Этот дар судьбы, соприкосновение с великой немеркнущей культурой древних греков и по сию пору напоминает о себе благородством белых колонн Херсонеса и Пантикапея. Древние греки высадились на берега Тавриды в VII-VI вв. до н. э. и почти до конца тысячелетия оказывали доминирующее влияние на всю культурную, социально-экономическую и политическую жизнь полуострова. С XIII и до второй половины XVIII века можно говорить о преобладании мусульманской культуры. После присоединения Крыма к России в 1783 году влияние Российской империи и православной культуры снова изменили облик и жизнь крымских народов. Границы такой периодизации весьма условны, поскольку иные влияния были, может быть, и не столь всеохватны, но оставили свой след в культуре Крыма. Например, хазарский каганат в VIII-IX веках простер свое влияние